

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Učební osnova předmětu

PSYCHOLOGIE

pro tříleté učební obory SOU

PSY 301

Schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
dne 31. října 1986, č. j. 27 657/86-221, s platností od 1. září 1987 počínaje 1. ročníkem

1 Pojetí vyučovacího předmětu

Psychologie je ve tříletých učebních oborech SOU povinným všeobecně vzdělávacím vyučovacím předmětem. Žáci se v něm seznamují se základními psychologickými poznatky, které mají mnohostranné vztahy k jejich poznávání a k jejich činnosti.

Objektivní poznatky o zákonitostech lidské psychiky, o psychologických kategoriích a jevech přispívají především k překonávání rozmanitých idealistických názorů, pověr a předsudků. Dále usnadňují žákům poznávání lidí a interpersonální styk, neboť pozdvihují laické lidoznanství, opírající se o zjednodušené soudy a postřehy, na úroveň objektivního věcného poznání chování lidí i způsobů, jak s lidmi jednat. Osvojené poznatky rovněž přispívají k pochopení psychologických příčin, souvislostí a důsledků pracovní činnosti žáků, inspirují je k sebehodnocení, sebekontrolě, sebevzdělávání a péči o mentální hygienu. Pedagogicky zprostředkované psychologické poznatky mají v co nejširší míře sloužit žákům k praktickému využití v osobním životě, v pracovních a ostatních společenských činnostech.

Vyučování psychologii jako všeobecně vzdělávacímu předmětu má hlavní cíle spočívající v tom, že žáci mají:

- dosáhnout osvojení psychologických poznatků ve stanoveném rozsahu,
- porozumět zavedeným a prezentovaným psychologickým pojmům, kategoriím a zákonitostem i vztahům mezi nimi,
- pochopit podstatu psychologického výkladu lidské činnosti i jiných individuálních a sociálních jevů,
- uplatňovat psychologické poznatky v nejrůznějších praktických souvislostech.

Ve vztahu k odbornému vzdělávání žáků plní výuka psychologie také funkci průpravnou. Z tohoto hlediska je hlavním cílem dosáhnout toho, aby při výkladu i řešení situací, které navozuje profesionální praxe příslušného tříletého učební oboru, dovedli žáci vhodně, správně a pohotově uplatňovat osvojené psychologické poznatky.

Obsah vyučovacího předmětu tvoří učivo účelově vybrané z několika psychologických disciplín. Základ tvoří učivo vybrané z psychologie osobnosti, sociální psychologie a psychologie práce. V nezbytných souvislostech je do obsahu vkomponováno i učivo z obecné a vývojové psychologie.

Výchozím psychologickým pojmem, který tvoří výkladový sborník učiva, je pojem činnost. Tento pojem prolíná všemi částmi a vymezuje aplikační rovinu výkladu. Zaměření

výkladu zejména na lidskou pracovní a společenskou činnost vytváří přirozená východiska pro zpřístupňování dalších psychologických pojmů a kategorií žákům.

Vedle úvodu do psychologie je učivo rozvrženo do tří hlavních tematických celků. V prvním celku je soustředěno učivo zaměřující se na základní osobnostní charakteristiky člověka. V tomto celku je v nezbytném informativním rozsahu zahrnuta i učební látka o psychických procesech člověka. Druhý celek obsahuje učivo o psychologických zvláštěnostech člověka a jeho činnosti v sociálním prostředí. Zvláštní důraz je přitom kladen na situovanost člověka v pracovním prostředí. Ve třetím celku jsou zahrnuty nejpodstatnější poznatky o psychologických aspektech pracovního výkonu a vlastní pracovní činnosti člověka.

Vyučování psychologie by v žádném případě nemělo být nasměrováno pouze na výklad naukového systému psychologie, jeho kategorií a pojmů. Neustále je třeba zdůrazňovat aplikovatelnost zprostředkovaných poznatků v praxi. Vhodným východiskem pro vytváření náležité motivace žáků při probírání učiva je proto využívání jejich dosavadních společenských i pracovních zkušeností. Tímto způsobem lze také účinně přispívat k tomu, aby žáci přijímali prezentované poznatky jako svou věc a aby je využívali při utváření žádoucích sociálních, pracovních i soukromých životních návyků.

Vyučující dbají na to, aby si žáci neosvojovali učivo pouze pamětním způsobem, ale aby se dokázali orientovat v podstatných souvislostech mezi probíranými psychologickými poznatky a praktickými jevy. Při kontrole vědomostí ústním zkoušením sledují především věcnou správnost výpovědí, pohotovost v interpretaci poznatků a v neposlední řadě přihlíží i ke snaze žáků a k jejich zájmu o psychologickou problematiku. Písemnou formu prověřování vědomostí žáků používají spíše doplňkově.

Z podané charakteristiky vyučovacího předmětu psychologie vyplývá, že musí být probírán vhodnou, přitažlivou formou, názorně a pokud možno s využitím příkladů, které již žáci z praxe znají a nebo si je mohou v praxi ověřit. Takto pojaté vyučování ovšem klade na vyučující a jejich přípravu na vyučování značné nároky.

Z hlediska mezipředmětových vztahů má učivo psychologie některé styčné body s učivem občanské nauky, ale i s učivem odborných teoretických předmětů a s odborným výcvikem. Zvláště probíhá-li odborný výcvik již na pracovišti, skýtá množství podnětů pro zdůraznění mezipředmětových vazeb učiva psychologie s obsahem praktické profesní přípravy. Další mezipředmětové vztahy se mohou vyjevit na základě konkrétního rozboru učiva psychologie s učivem ostatních vyučovacích předmětů.

Učební osnova vyučovacího předmětu psychologie je rámcová. Počty vyučovacích hodin, uvedené u jednotlivých tematických celků a témat, jsou pouze orientační a vyučující je mohou upravit podle zaměření učebního oboru, učebních předpokladů a vědomostí žáků. Rovněž se mohou odchýlit od pořadí jednotlivých témat v příslušném tematickém celku. Přesuny v pořadí témat ovšem nesmí narušit logickou strukturu učiva. Vyučující také plánují rozvržení výuky tak, aby probrali všechna témata uvedená v učební osnově.

2 Rozpis učiva

3. ročník
(2 hodiny týdně, celkem 66 hodin)

	Počet hodin
1 Úvod do psychologie	(4)
1.1 Vymezení a předmět psychologie Význam psychologie pro žáky tříletých učebních oborů SOU Psychologická odvětví Úkoly a praktické využití psychologie Základní pojmy - psychika, vědomí, nevědomí Biologický a společenský základ psychiky	2
1.2 Činnost člověka a její psychologický výklad Pojem činnosti a činnost člověka obecně Zvláštnosti lidské činnosti Druhy lidské činnosti Skladba lidské činnosti Psychologické aspekty lidské činnosti	2
2 Osobnost a činnost člověka	(24)
2.1 Pojem osobnosti a jeho psychologický výklad Struktura a vrstvy osobnosti Psychické procesy a vlastnosti osobnosti jako osobní charakteristiky významné pro činnost člověka	2
2.2 Osobnostní dynamika a city Temperament jako charakteristika dynamiky reagování člověka Vrozenost temperamentových dispozic Znaky a projevy temperamentu Typologie temperamentu Citový základ osobnosti Citové projevy člověka Afekty, nálady, náruživosti	4
2.3 Osobnostní výkonnost Schopnost jako podmínka úspěšného vykonávání určité činnosti Jednotlivé funkce schopnostního aparátu - vnímání, paměť, představivost, pozornost, myšlení Obecné a specifické schopnosti Vlohy, nadání, talent Projevy schopností Individuální odlišnosti ve schopnostech Učení člověka Vědomosti a dovednosti	7
2.4 Osobnostní zaměřenost Zaměřenost osobnosti jako soubor činitelů představujících vnitřní hnací síly činnosti člověka Proces motivace a motivy	4

	Motivační vrstvy, stavy a vlastnosti	
	Zdroje motivace lidské činnosti - potřeby, návyky, zájmy, ideály	
	Životní aspirace, cíle a plány	
2.5	Zvláštní profilové osobnostní charakteristiky	4
	Další osobnostní vlastnosti ovlivňující činnost člověka	
	Charakterové vlastnosti, struktura charakteru	
	Seberegulační vlastnosti, sebeuvědomování, sebepoznávání, sebekoncepce	
	Volní vlastnosti a podstata vůle	
2.6	Vývojové zvláštnosti osobnostních charakteristik v období dětství, mládí, dospělosti a stáří	3
3	Člověk v sociálním a pracovním prostředí	(24)
3.1	Člověk ve skupině	6
	Pojem skupiny a klasifikace skupin	
	Struktura vztahů uvnitř skupiny	
	Skupinové normy a sankce	
	Pracovní skupina, její funkce a význam v životě pracovníka	
	Společenská atmosféra na pracovišti a v pracovní skupině	
	Začlenění jedince do pracovní skupiny - sociální adaptace	
	Sociální pozice a sociální role jedince v širším sociálním prostředí a v pracovní skupině. Typické role a jejich realizace	
3.2	Sociální postoje	4
	Vymezení a charakteristika postoje	
	Klasifikace postojů	
	Vytváření, proměny a organizace postojů	
	Pracovní postoje a jejich význam při realizaci pracovních úkolů	
	Faktory ovlivňující pracovní postoje lidí	
	Pracovní morálka a její základní dimenze	
3.3	Sociální komunikace	4
	Komunikace a její formy	
	Struktura komunikace	
	Komunikační prostředky. Podstata a vlastnosti řeči jako komunikačního prostředku	
	Metakomunikace a neverbální komunikace	
	Faktory účinné komunikace v sociálních a pracovních situacích	
3.4	Poznávání a hodnocení lidí	5
	Závislost poznávání lidí na sociální zkušenosti	
	Sociální vnímání osob	
	Činitelé ovlivňující hodnocení osob	
	Laické chyby v posuzování osob	
	Stereotyp v hodnocení	
	Postupy při poznávání a hodnocení lidí	
3.5	Interpersonální vztahy a konflikty	5
	Pojem a struktura interpersonálního vztahu	
	Dvoustranná interakce lidí různého věku, různých osobností a s lidmi psychicky abnormálními	
	Interpersonální vztahy a interakce v pracovním prostředí	
	Charakteristika a druhy interpersonálních konfliktů	
	Postupy při řešení konfliktů	

4	Člověk a pracovní činnost	(14)
4.1	Pracovní režim a podmínky	5
	Délka pracovního cyklu, pracovní doba a směnnost	
	Členění pracovní doby. Časové rozložení práce a odpočinku. Druhy přestávek	
	Fyzické pracovní podmínky – osvětlení a barevná úprava pracoviště, hluk a pracovní činnost, mikroklimatické podmínky	
	Bezpečnost práce	
4.2	Pracovní způsobilost a výkonnost člověka	3
	Pracovní a osobní způsobilost pracovníka	
	Faktory výkonnosti člověka	
	Individuální odlišnosti ve výkonu a jejich příčiny	
	Pracovní a osobní tempo	
	Kapacita pracovníka	
	Pracovní adaptace a výkon	
4.3	Pracovní zátěž	3
	Pojem zátěž a jeho výklad	
	Reakce člověka na zátěž. Únava a pocit únavy	
	Druhy únavy	
	Výskyt mentálních bloků	
	Výkonové křivky	
	Funkce odpočinku a aktivní odpočinek	
4.4	Sociální faktory a pracovní výkon	3
	Zvyšování individuální kapacity výkonu ve skupině	
	Kooperace, soutěživost	
	Vliv sociální situace na výkon při řešení problémů	
	Zvyšování kolektivní kapacity výkonu	
	Koordinace jako sociálně psychologická složka výkonu.	